

Š i f r a k a n d i d a t a :

Državni izpitni center

M 2 2 1 5 1 1 1 1

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

ZGODOVINA

≡ Izpitna pola 1 ≡

Obča zgodovina

Sreda, 8. junij 2022 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Izpitni poli je priložena barvna priloga.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani).

Izpitna pola vsebuje 25 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 60. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom v izpitno polo v za to predvideni prostor **znotraj okvirja**.

Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani (1–16), od tega 2 prazni.

Barvna priloga ima 4 strani (17–20).

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

Prazna stran

OBRNITE LIST.

Razvoj demokracije

1. Po atentatu na Franca Ferdinanda in njegovo ženo v Sarajevu, junija 1914, so se zaostrili odnosi med Avstro-Ogrsko in Srbijo.
 - 1.1. Navedite ime in priimek atentatorja, ki je izvedel atentat na njiju.

 - 1.2. Zakaj je Avstro-Ogrska menila, da je za atentat odgovorna Srbija?

 - 1.3. Pojasnite, zakaj atentat na Franca Ferdinanda pomeni povod za prvo svetovno vojno.

(3 točke)

2. Med letoma 1914 in 1918 je potekala prva svetovna vojna. V tem času so se odprla številna bojišča.

Povežite bojišče s pomembno bitko, ki se je odvila tam, tako da na črto pred levim stolpcem vpišete ustrezno črko iz desnega stolpca. Pri reševanju si pomagajte s sliko 5 v barvni prilogi.

_____ bitka pri Jutlandiji	A zahodno bojišče
_____ bitka pri Kobaridu	B vzhodno bojišče
_____ bitka pri Tannenbergu	C avstrijsko-italijansko bojišče
_____ bitka pri Ceru	D balkansko bojišče
_____ bitka pri Kajmakčalanu	E solunsko bojišče
_____ bitka pri Verdunu	F bojišče na morju

(3 točke)

3. Leta 1917 so se v vojno vključile Združene države Amerike.

Nemška odločitev 1. februarja 1917, da se spusti v totalno podmorniško vojno na Atlantiku, je bila preiščeno tveganje. Spoznali so, da bi potopitev ameriškega nevtralnega ladjevja skoraj gotovo pripeljala do vojne napovedi s strani Združenih držav; toda računali so, da se bo Velika Britanija prisiljena predati, še preden bo prispela ameriška pomoč.

(Vir: Ilustrirana zgodovina sveta, str. 268. Cankarjeva založba. Ljubljana, 1997)

3.1. Navedite vzroke za vključitev ZDA v vojno.

3.2. Kaj je poleg vključitve ZDA prav tako vplivalo na razmerje moči med antantnim in centralnim taborom v začetku leta 1917?

(2 točki)

4. Ameriški predsednik Wilson je januarja 1918 pred ameriškim kongresom predstavil program, znan kot »14 točk«.

8. Vse francosko ozemlje naj bi se osvobodilo in zasedene pokrajine naj bi povrnila ter popravila naj bi se krivica, ki jo je leta 1871 Franciji prizadela Prusija glede Alzacije in Lorene /.../.

10. Ljudstvom Avstro-Ogrske želimo zagotoviti in obvarovati mesto med narodi sveta, zato naj bi se jim ponudila kar najbolj svobodna možnost za avtonomni razvoj.

13. Ustanovila naj bi se neodvisna poljska država in vanjo naj bi se vključila vsa ozemlja, na katerih prebiva nedvomno poljsko prebivalstvo /.../.

14. Po posebnih pogodbah je treba ustanoviti občo združbo narodov z namenom, da si vzajemno zagotove politično neodvisnost in ozemeljsko nedotakljivost, tako glede velikih kot malih držav.

(Vir: 20. stoletje v zgodovinskih virih, besedi in slikah: Evropa in svet med obema vojnama: 1919–1939, str. 9–10. DZS. Ljubljana, 1996)

4.1. Katera točka programa je bila v veliko zadovoljstvo Slovencev in je reševala južnoslovansko vprašanje?

4.2. Kako se je po vojni imenovala »obča združba narodov«, ki jo omenja Wilson v 14. točki?

4.3. Pojasnite pomanjkljivosti te organizacije.

(3 točke)

5. Po koncu vojne so se države zmagovalke zbrale na mirovni konferenci v Parizu.

Obkrožite črke pred tremi pravilnimi trditvami.

- A Vse pogodbe z državami poraženkami so bile podpisane v Versaillesu.
- B Poražene države so morale podpisati sklepe pogodbe.
- C Po razpadu Avstro-Ogrske je vso odgovornost za vojno prevzela Avstrija.
- D Države zmagovalke so imele različne poglede na kaznovanje Nemčije.
- E Nemška vojska je v celoti obdržala vojna letala in mornarico, odrekla pa se je pehoti.
- F Zaradi ostrega kaznovanja držav poraženek je versajski mir predstavljal pot v novo vojno.

(3 točke)

6. Po 1. svetovni vojni so se ZDA vrnile k politiki izolacionizma in liberalni gospodarski politiki. Dvajseta leta so dobila podobo zlate dobe, ki se je končala z gospodarsko krizo. Slovenski narod je o njej poročal:

Tečajji so včeraj znova rapidno padli. Ob otvoritvi borze je izgledalo, da je kriza že minula in posli so se prvo uro razvijali mirno in normalno. Kmalu pa je zavladała zopet depresija, tečajji so popuščali točko za točko, dokler ni končno nastala nepopisna panika. V par minutah je znašala izguba en milijon dolarjev. Izguba se je stopnjevala vsako minuto in je ob 3. dosegla največjo vsoto, kar jih je bilo sploh kdaj zabeleženih na newyorški borzi — eno milijardo dolarjev.

(Vir: Slovenski narod, 29. 10. 1929, letnik 62, številka 248. Narodna in univerzitetna knjižnica. Ljubljana)

- 6.1. Navedite gospodarske značilnosti, ki so zaznamovale zlato dobo ZDA do zloma borze.

- 6.2. Pojasnite, zakaj se je ameriško gospodarstvo konec dvajsetih let zlomilo.

(2 točki)

7. Gospodarska kriza se je iz ZDA razširila po vsem svetu.

Pojasnite, zakaj je ameriška gospodarska kriza vplivala tudi na evropsko gospodarstvo.

(1 točka)

M 2 2 1 5 1 1 1 1 0 7

8. Nestabilne gospodarske razmere so pripomogle h kreptivi totalitarnih sistemov.

Tik pred smrtjo je Lenin v svojem testamentu opozoril na Stalinove nedemokratske namere in priporočil, naj ga odstranijo. Toda ta testament so zatajili. Oblast je prišla v roke triumvirata Stalin, Zinovjev in Kamenjev, ki so sklenili, da se bodo znebili genialnega nasprotnika Leva Trockega. Toda do decembra 1927 je Stalin vse tri izključil iz partije in ji popolnoma zavladal.

(Vir: Kdo je ustvarjal zgodovino?, str. 202. Delavska enotnost. Ljubljana, 1988)

Ob podpori in pritiskih velekapitala je priletni predsednik države Hindenburg imenoval januarja 1933 Hitlerja za državnega kanclerja. Hitler je takoj z vso močjo udaril po nasprotnikih in prepovedal vse stranke in organizacije, razen nacističnih /.../. Po Hindenburgovi smrti sredi leta 1934 se je Hitler polastil še funkcije predsednika države in vrhovnega poveljnika vojske. Zdaj je imel res proste roke za oblikovanje nacistične diktatorske države.

(Vir: Kdo je ustvarjal zgodovino?, str. 193. Delavska enotnost. Ljubljana, 1988)

Obkrožite črko pred izbranim voditeljem/totalitarnim sistemom.

A STALIN B HITLER

- 8.1. Kako je prišel na oblast?

- 8.2. Opišite, kako je onеспособil politične nasprotnike in utrjeval svojo oblast.

- 8.3. Kako se je imenovala njegova tajna policija?

- 8.4. Pojasnite, kako je stabiliziral gospodarstvo do 2. svetovne vojne.

(4 točke)

9. V Italiji je Mussolini prav tako uvedel totalitarni sistem – fašizem. Fašistična agresivnost se je v tridesetih letih prenesla tudi na zunanjo politiko. Pri reševanju si pomagajte s sliko 6 v barvni prilogi.

Z osvajalsko-imperialističnimi težnjami je skušal doseči avtarkijo oziroma samozadostnost ter povečati italijansko ozemlje, kar je bila osrednja želja Italije že od združitve dalje. Mussolini je želel na ta način svoje ozemeljske ambicije prikriti in navidezno upravičiti s t. i. obnovo veličastnega rimskega imperija.

(Vir: Frantar, Š., 2006: Fašizem med obema vojnama: posledica razočaranja nad prvo svetovno vojno ali spretnost družbene manipulacije, str. 33. letnik 30, št. 301/302, v Primorska srečanja: revija za družboslovje in kulturo. Nova Gorica)

- 9.1. Navedite ozemlji, ki si ju je prisvojila Italija pred začetkom 2. svetovne vojne.

- 9.2. Pojasnite, zakaj je Mussolini želel ozemeljsko povečati Italijo.

(2 točki)

10. Španijo je pred začetkom 2. svetovne vojne pretresla državljanska vojna.

Na potek španske državljanske vojne je usodno vplival angleško-francoski pristaneč in vztrajanje na politiki nevmešavanja ter podobna odločnost ameriškega predsednika Roosevelta, da se bo najstrožje držal nevtralnosti glede španskega spopada. Seveda ni nikoli šlo za vprašanje, ali se bodo zahodne demokracije neposredno vmešale v spopad. V nevarnosti je bila pravica republikanske zakonite vlade do kupovanja orožja, streliva in vojaških zalog od drugih demokratičnih držav. /.../

(Vir: Blinkhorn, M., 1995: Demokracija in državljanska vojna v Španiji 1931–1939, str. 68–69. Znanstveno in publicistično središče. Ljubljana)

- 10.1. Katera dva tabora sta se oblikovala v Španiji med državljansko vojno?

- 10.2. Iz besedila razberite, kako se je imenovala politika Francije in Velike Britanije do španske državljanske vojne.

- 10.3. V čem se je politika Sovjetske zveze razlikovala od politike Francije in Velike Britanije v odnosu do španske državljanske vojne?

(3 točke)

14. Po koncu 2. svetovne vojne so na podlagi Rooseveltove zamisli o ustanovitvi mirovne organizacije ustanovili Organizacijo združenih narodov (OZN).

Roosevelt je skupaj s svojimi glavnimi zaveznicami odločno pripravljala /.../ osnovo za liberalni povojni svetovni red. Prvič je bila to OZN – posodobljeno in učinkovito Društvo narodov, v katerem bi se države lahko sestajale, da bi predstavile svoje težave, razrešile spore in sodelovale pri izločanju in kaznovanju agresivnih držav. Drugič je bil to mednarodni finančni režim z IMF in Mednarodno banko za obnovo in razvoj v središču. Zagotovil bi posojila za obnovo Evrope po vojni in zagotavljal konvertibilnost njenih valut in stabiliziral menjalne tečaje. Tretjič je bil tu še mednarodni trgovski režim z Mednarodno trgovsko organizacijo v središču.

(Vir: Knutsen, T. L., 1999: Vzpon in propad svetovnih redov, str. 194. Mladinska knjiga. Ljubljana)

- 14.1. Opišite, zakaj je bila ustanovljena OZN.

- 14.2. V katerem organu OZN ima vsaka država članica en glas?

- 14.3. Pojasnite, kako bi Roosevelt, poleg ustanovitve OZN, zagotovil osnovo za »povojni liberalni svetovni red«.

(3 točke)

15. Zavezništvo med ZDA in Sovjetsko zvezo se je po koncu 2. svetovne vojne začelo krhati.

- 15.1. Zakaj so se odnosi med ZDA in Sovjetsko zvezo poslabšali?

- 15.2. Pojasnite posledice razdora med ZDA in Sovjetsko zvezo za svetovno zunanjo politiko.

(2 točki)

16. V času hladne vojne se je Evropa podobno kot svet razdelila na dva dela. Pri reševanju si pomagajte z besediloma ter s sliko 8 v barvni prilogi.

Zahodna Evropa se je v tem času izjemno hitro gospodarsko razvijala. K temu je precej doprinesla Evropska gospodarska skupnost. /.../ Zahodnoevropska družba se je izjemno hitro modernizirala in socialno osamosvajala. Poleg velike gospodarske rasti in produktivnosti je bil temelj takšnega razvoja tudi demografsko prestrukturiranje v smeri urbanizacije in hitrega zmanjševanja kmečkega prebivalstva ter v intenzivnem širjenju izobrazbe, ki je postala lažje dostopna vsem slojem. /.../ Na neprimerljivo nižji življenjski standard od zahodnega so se ljudje v vzhodnoevropskem »realnem socializmu« nekako privadili, čeprav verjetno ne sprijaznili in se tolažili z velikimi materialnim egalitarizmom.

(Vir: Prunk, J., 2015: Zgodovina Evrope v dobi racionalistične civilizacije 1775–2015, str. 477–478, 485. Cankarjeva založba. Ljubljana)

Marshallova pomoč je bila povezana s predpostavko, da se evropske države zedinijo za načrt gospodarske obnove ter za razdelitev sredstev in za gospodarsko ter politično sodelovanje. Za to se je odločilo 17 zahodnoevropskih držav. Marshallov plan je bila pomembna gospodarska podlaga za rekonstrukcijo demokracije v Zahodni Evropi. /.../ Vzhodna Evropa je pod sovjetskim vplivom imela Marshallov plan – upravičeno – za ameriško ofenzivo na Evropo in ga je septembra odklonila, kar je imelo zanjo usodne gospodarske posledice.

(Vir: Prunk, J., 2015: Zgodovina Evrope v dobi racionalistične civilizacije 1775–2015, str. 471. Cankarjeva založba. Ljubljana)

Obkrožite črko pred izbranim blokom.

A ZAHODNI BLOK

B VZHODNI BLOK

V obliki krajšega razmišljanja naštejete pet držav, ki so sodile v posamezni blok, pojasnite, pod čigavim vplivom je bil ideološko ta blok držav, navedite ime vojaške zveze, ki jo oblikujejo, opišite, kako so se države tega bloka odzvale na Marshallov plan, in pojasnite značilnosti gospodarskega sistema v njem.

(5 točk)

17. Nemčijo so po 2. svetovni vojni razdelili na štiri okupacijske cone. Nesoglasja med velesilami so kmalu prerasla v spor in blokado Berlina.

17.1. Kaj je skušal Stalin doseči z blokado Berlina?

Slika 2: Berlinska blokada

(Vir: https://en.wikipedia.org/wiki/Berlin_Blockade#/media/File:C-54landingattemplehof.jpg. Pridobljeno: 17. 10. 2020.)

17.2. Pojasnite, zakaj njegov ukrep ni bil uspešen.

(2 točki)

18. Poleg nemškega vprašanja je povojno Evropo burila tudi usoda Trsta in Avstrije.

Povežite v pravilne pare tako, da na črto v levem stolpcu vpišete ustrezno črko iz desnega stolpca.

_____ STO

_____ 7. člen

_____ državna pogodba

_____ Memorandum o soglasju

A Avstrija

B Trst

(2 točki)

19. Po Stalinovi smrti je mesto generalnega sekretarja sovjetske komunistične partije zasedel Nikita Hruščov, ki si je zadal več nalog, najpomembnejša med njimi pa je bila destalinizacija.

Navedite, s katerimi ukrepi destalinizacije je Hruščov poskušal izkoreniniti vpliv Stalina.

(1 točka)

20. Tretji svet ali svet gospodarsko manj razvitih držav se je po 2. svetovni vojni soočil z naglim osamosvajanjem nekdanjih kolonij. Osamosvajanje je številnim na novo nastalim afriškim in azijskim državam prineslo številne težave.

Navedite gospodarske težave, s katerimi so se soočale nekdanje kolonije.

(1 točka)

21. Bližnjevzhodna kriza je nastopila z nastankom države Izrael leta 1948. Želja Judov po lastni državi se je uresničila na podlagi resolucije OZN, medtem ko Palestina še danes ni priznana s strani vseh držav.

Varnost države je ogrožala tudi palestinska osvobodilna organizacija (PLO), ustanovljena leta 1964 iz različnih arabskih gverilskih skupin in političnih frakcij s ciljem uničenja Izraela z oboroženim bojem. PLO je podpirala številne gverilske napade na izraelske civilne in vojaške cilje, zato je po svetu zaslovela kot teroristična organizacija. V osemdesetih letih 20. stoletja je Jaser Arafat, predsednik PLO od leta 1969, prevzel vlogo voditelja države in skušal cilje organizacije doseči z diplomatskimi sredstvi.

(Vir: Zgodovina - Velika ilustrirana enciklopedija, str. 415. Mladinska knjiga. Ljubljana, 2009)

- 21.1. Zakaj je palestinska osvobodilna organizacija (PLO) dobila sloves teroristične organizacije?

- 21.2. Navedite dve teroristični organizaciji, ki še danes delujeta na Bližnjem vzhodu.

- 21.3. Pojasnite, zakaj je terorizem še danes eden najbolj perečih problemov sodobnega sveta.

(3 točke)

22. Vietnamska vojna je bila dolgotrajen spopad na ozemljih današnjega Vietnama, Laosa in Kambodže. Z vpletenostjo ZDA je vojna postala medijsko zanimiva.

V 60. letih 20. stol. so se ZDA zavezale k obrambi Južnega Vietnama pred komunistično gverilo in njenimi zavezniki v severnovietnamski redni vojski. Do leta 1969 so v Vietnam poslale že več kot pol milijona vojaškega osebja. Vojna je terjala preveč žrtev, da bi ameriška javnost to lahko sprejela, in ameriškemu umiku v začetku leta 1973 je dve leti pozneje sledila zmaga za Severni Vietnam. Spopad je terjal življenja 58.336 Američanov in več kot milijona Vietnamcev.

(Vir: Grant, R. G., 2016: Bojevanje - Velika slikovna enciklopedija, str. 340. Mladinska knjiga. Ljubljana)

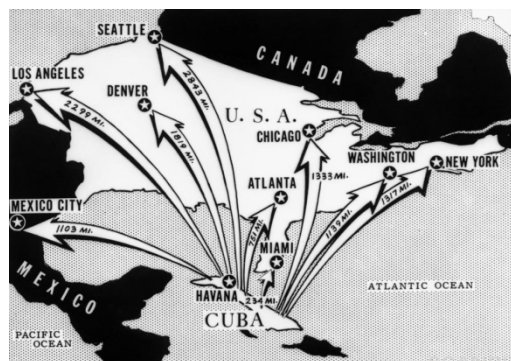
22.1. Opišite politične razlike med Severnim in Južnim Vietnamom.

22.2. Pojasnite, zakaj se je vietnamska vojna močno zasidrala v kolektivnem spominu Američanov.

(2 točki)

23. V času hladne vojne je kubanska kriza najbolj ogrozila svetovni mir.

23.1. Zakaj je namestitev jedrskih raket na Kubi pomenila veliko grožnjo za ZDA?

Slika 3: Namestitev jedrskih raket

(Vir: <https://ndla.no/article/5958jpg>. Pridobljeno: 17. 10. 2020.)

23.2. Pojasnite posledice kubanske krize.

(2 točki)

24. Popularna kultura je bila izraz številnih političnih in družbenih sprememb. Pomembno prizorišče ideološkega boja pa so bila tudi športna prizorišča, predvsem olimpijske igre.

Festival rocka v Woodstocku s 300 000 obiskovalci je višek gibanja Open air. Prireditev traja tri dni, na njej nastopajo svetovne zvezde: Jimi Hendrix, Janis Joplin in Joe Cocker. Woodstock hitro postane legenda. Sanje mladostniške subkulture o ljubezni in svobodi se v Woodstocku za tri dni uresničijo.

(Vir: Kronika človeštva, str. 1029. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1997)

Glasba postane simbol nove generacije mladine, ki se upre kulturi srednjega sloja, ozkosrčni nravnosti in potrošni miselnosti svojih staršev. Mladina zavrača plitvo in osladno popularno glasbo in se navdušuje za njeno nasprotje, za rock and roll, ki se je razvil iz črnskih ritmov in bluesa.

(Vir: Kronika človeštva, str. 999. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1997)

Slika 4: Čudež na ledu

(Vir: https://en.wikipedia.org/wiki/Miracle_on_Ice. Pridobljeno: 17. 10. 2020.)

- 24.1. Opišite značilnosti popularne kulture.

- 24.2. V katerih dveh športnih panogah je bilo pogosto rivalstvo med Američani in Rusi?

(2 točki)

25. Navedenim dogodkom dodajte ustrezno letnico: 1938, 1940, 1942, 1954, 1956, 1975.

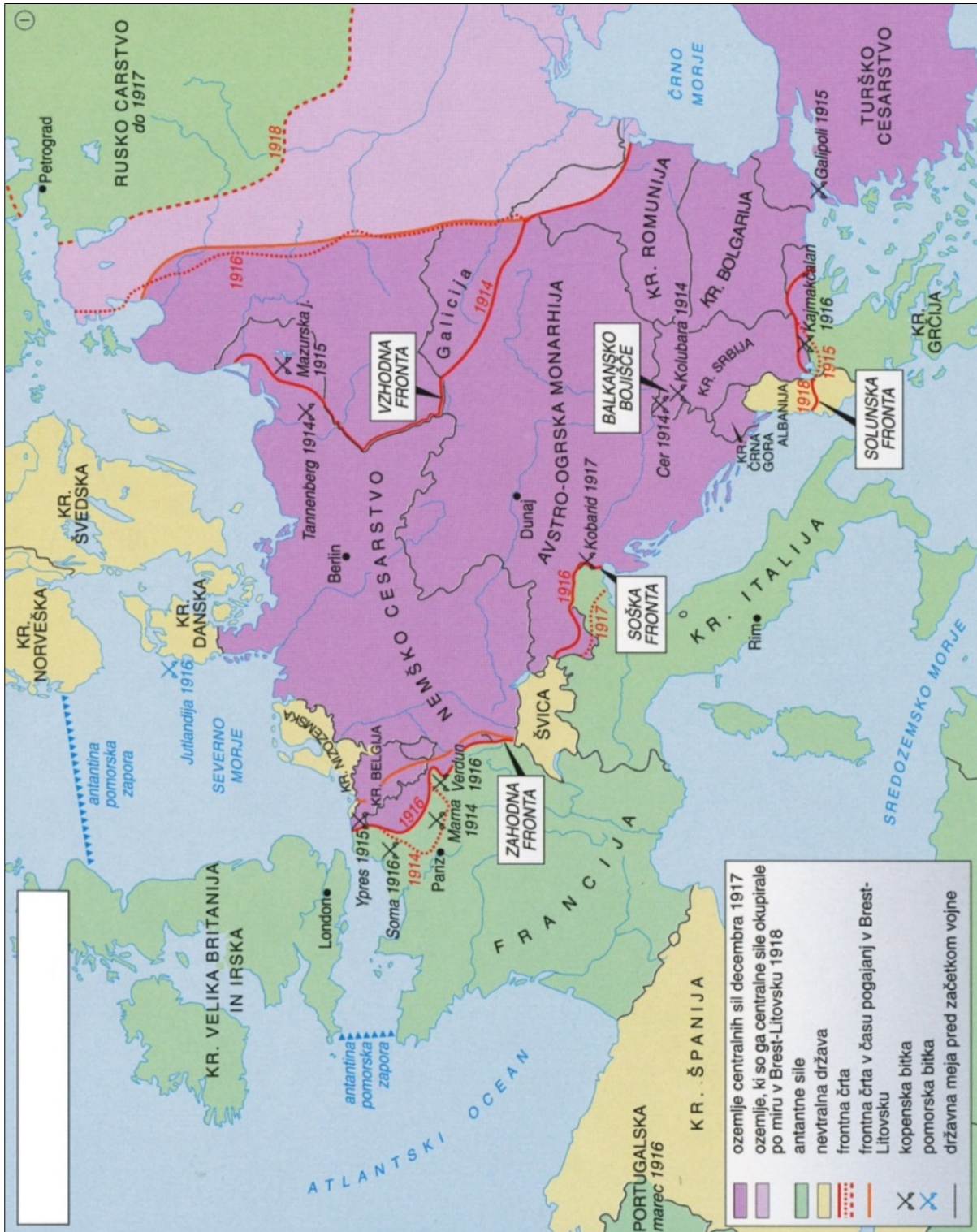
- _____ Nemčija si je priključila Avstrijo.
_____ Delavska vstaja na Poljskem je prerasla v ljudsko vstajo.
_____ Na mirovni konferenci v Ženevi je bila potrjena delitev Koreje po 38. vzporedniku.
_____ Podpisana je bila helsinška sklepna listina.
_____ Nemčija je sprejela sklep o »dokončni rešitvi« judovskega vprašanja.
_____ Nemčija, Japonska in Italija so si s podpisom trojnega pakta razdelile interesne sfere.

(3 točke)

M 2 2 1 5 1 1 1 1 1 7

Barvna priloga (k Izpitni poli 1)

Slika 5: Evropa v prvi svetovni vojni

(Vir: Mali zgodovinski atlas, str. 59. Modrijan. Ljubljana, 2013)

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

Slika 8: Evropske države po 2. svetovni vojni

(Vir: Gabrič, A., Režek, M., 2011: Zgodovina 4, str. 86. DZS. Ljubljana)